

Prawo międzynarodowe a prawo administracyjne

Prawo narodów

„Aby umowa międzynarodowa mogła być samodzielnym źródłem prawa administracyjnego, musi odpowiadać trzem warunkom: 1) musi wejść jako część składowa do porządku prawnego w formie niezmienionej, tzn. jako umowa, 2) musi dotyczyć przedmiotu administracji i posiadać treść materialno-prawną [...], 3) wykonywanie norm i postanowień umowy musi należeć do kompetencji administracji.

Najważniejszym jest pierwszy warunek, że umowa międzynarodowa musi wejść w skład porządku prawnego bez pośrednictwa ustawy wewnętrznej (w postaci niezmienionej). Będzie to możliwe tylko tam, gdzie nie obowiązuje system transformacji umów międzynarodowych [...] W systemie polskim przedstawia się ten problem następująco: konstytucja marcowa w art. 49 ust. 2 postanawia, że umowy międzynarodowe o ile zawierają przepisy prawne obowiązujące obywateli wymagają zgody sejmu. Art. 49 Konstytucji Marcowej nie mówi wyraźnie o ustawie, tzn. że umowa międzynarodowa nie musi być transformowana na normy obowiązujące drogą ustawodawczą [...] Polski system zaliczyć należy raczej do systemów pośrednich leżących między systemami, które nie wymagają w ogóle żadnego aktu prawnego dla nadania umowie międzynarodowej charakteru źródła prawnego a systemami, które wymagają do tego ustawy transformacyjnej [...] Praktyka polska poszła jednak inną drogą, bo przeprowadza ratyfikację drogą ustawodawczą, a zatem praktyka przejęła raczej system drugi, tj. system transformacji umów przez ustawy.

Charakterystyczną cechą dla rozwoju prawa administracyjnego jest duży przyrost norm prawa narodów [...]”¹ (pisownia oryginalna).

Należy w pierwszej kolejności odnieść się do ostatniego przytoczonego zdania Profesora Tadeusza Bigi, które bez wątpienia jest spojrzeniem w przyszłość i określeniem tendencji rozwoju podstaw prawnych działania administracji publicznej. Do określenia charakteru współczesnego systemu prawnego państwa, w szczególności państwa należącego do Unii Europejskiej (UE), używa się powszechnie terminu „wieloskładnikowy”,

---

¹ T. Bigo, *Prawo administracyjne. Część I. Instytucje ogólne. Opracowane przez Dr. Władysława Kawkę, Adiunkta U. Wr. na podstawie wykładów uniwersyteckich prof. dr. T. Bigo*, Wrocław 1948, s. 49–51, 52.

czy też „multicentryczny”. Jak stwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 11 maja 2005 r. (K 18/04): „Prawną konsekwencją art. 9 Konstytucji jest konstytucyjne założenie, iż na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, obok norm (przepisów) stanowionych przez krajowego legislatora, obowiązują uregulowania (przepisy) kreowane poza systemem krajowych (polskich) organów prawodawczych [...] Ustrojodawca konstytucyjny świadomie więc przyjął, że system prawa obowiązujący na terytorium Rzeczypospolitej mieć będzie charakter wieloskładnikowy. Obok aktów prawnych, stanowionych przez krajowe (polskie) organy prawodawcze, w Polsce obowiązują i są stosowane także akty prawa międzynarodowego”.

Regulacja Konstytucji RP odnosząca się do źródeł prawa (także administracyjnego) uznaje zatem wieloskładnikową strukturę unormowań obowiązujących na terytorium RP i daje podstawy do sformułowania wniosku, że prawo obowiązujące w Rzeczypospolitej Polskiej nie ma jednolitego charakteru. Dlatego też trudno sobie wyobrazić sytuację, w której w aktualnych podręcznikach prawa administracyjnego brakuje rozdziału poświęconego umowom międzynarodowym i prawu UE jako źródłom prawa administracyjnego.

Co się tyczy umów międzynarodowych w polskim porządku prawnym (a tym samym w katalogu źródeł prawa administracyjnego), należy stwierdzić, że obecnie dysponuje się znacznie bogatszym materiałem badawczym. Obowiązująca Konstytucja z 1997 r. jest pierwszym polskim aktem konstytucyjnym bezpośrednio regulującym stosunek prawa polskiego do prawa międzynarodowego. „Normy konstytucyjne dotyczące miejsca umów międzynarodowych w polskim porządku prawnym dzielą się na dwie grupy. Na pierwszą grupę składają się normy tworzące «prawo konstytucyjne międzynarodowe», tzn. tę część prawa konstytucyjnego, której geneza oraz materialna zawartość wynika z wiążących państwo polskie regulacji międzynarodowych. Na mocy recepcji w formie powtórzenia oraz odesłania konstytucyjnego określone materie prawnomiędzynarodowe uzyskują rangę konstytucyjną. [...] Druga grupa norm konstytucyjnych odnoszących się do umów międzynarodowych określa zakres ich mocy prawnej i miejsce w hierarchii źródeł prawa polskiego”². Istotne znaczenie mają tu art. 9, 87, 89, 91, 188 i 241 Konstytucji.

Stosunek prawa międzynarodowego do prawa krajowego oraz zasady stosowania prawa międzynarodowego objęte są regulacją rozdziału III Konstytucji, odnoszącą się do systemu źródeł prawa. W art. 87 ust. 1 Konstytucji do powszechnie obowiązujących źródeł prawa ustawodawca konstytucyjny wyraźnie zalicza jedynie ratyfikowane umowy międzynarodowe. W systemie źródeł prawa administracyjnego występują także umowy

---

² R. Kwiecień, *Miejsce umów międzynarodowych w porządku prawnym państwa polskiego*, Warszawa 2000, s. 117–118.

międzynarodowe podlegające zatwierdzeniu przez Radę Ministrów. Należy je sytuować w obszarze wewnętrznego prawa administracyjnego.

Ogólnie można stwierdzić, że ratyfikacja (przez Prezydenta RP) i ogłoszenie umowy międzynarodowej w Dzienniku Ustaw RP powoduje zaciągnięcie przez państwo zobowiązania do respektowania normy międzynarodowej. Wybór sposobu, w jaki norma międzynarodowa będzie obowiązywać w systemie prawa krajowego, pozostawiony jest prawu krajowemu, a stosowane w tym względzie mogą być równolegle różne metody. Terminologia służąca oznaczaniu metod introdukcji prawa międzynarodowego do porządku prawnego państwa stanowi wytwór doktryny prawa, stąd też panuje w tej materii znaczny zamęt teoretyczny i wieloznaczność używanych terminów. Z art. 91 ust. 1 Konstytucji wynika, że ustrojodawca opowiedział się, co do zasady za recepcyjnym zapewnieniem skuteczności umów międzynarodowych w prawie polskim – transformacją szczegółową, prowadzącą do włączenia normy międzynarodowej do prawa krajowego i skutkującą przekształceniem tej normy w normę prawa krajowego. Zwrot użyty w art. 91 ust. 1 Konstytucji „ratyfikowana umowa międzynarodowa [...] stanowi część krajowego porządku prawnego” oznacza, że traktat współtworzy system prawnopaństwowy. W stosunkach międzynarodowych norma transformowana zachowuje swój dotychczasowy charakter, w sferze wewnętrznej natomiast pojawia się treściowy odpowiednik stający się samodzielnym źródłem prawa. Efektem zabiegu transformującego jest wprowadzenie określonego zespołu norm międzynarodowych do systemu formalnych źródeł prawa krajowego. Recypowana norma zachowuje swój dotychczasowy kształt formalny (traktatu), funkcjonując jako autonomiczne, niezależne od ustawodawstwa krajowego źródło prawa. Transformacja jest więc zabiegiem prawotwórczym – sposobem stanowienia prawa w państwie³. Sam zabieg transformacji nie zmienia treści norm traktatowych, ponieważ transformowany traktat nie traci swego prawnomiędzynarodowego znaczenia.

Miejsce ratyfikowanej umowy międzynarodowej w hierarchicznym systemie źródeł prawa uzależnione jest od procedury ratyfikacyjnej, a ściślej od tego, czy w procedurze ratyfikacji brały udział organy władzy ustawodawczej. Zgodnie z art. 89 Konstytucji ratyfikacja pewnych umów międzynarodowych, wyróżnionych ze względu na ich przedmiot, wymaga uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie (tzw. duża ratyfikacja). Za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ratyfikowane i wypowiedzane są umowy dotyczące: 1) pokoju, sojuszy, układów politycznych lub układów wojskowych, 2) wolności, praw lub obowiązków obywatelskich określonych w Konstytucji, 3) członkostwa Rzeczypospolitej w organizacji międzynarodowej, 4) znacznego obciążenia państwa pod względem finansowym, 5) spraw uregulowanych w ustawie lub w których Konstytucja

³ *Idem*, *Transformacja umów międzynarodowych jako forma stanowienia prawa w państwie (z uwzględnieniem praktyki polskiej)*, „Państwo i Prawo” 1997, z. 4, s. 3 i n.

wymaga ustawy. Według art. 91 ust. 2 Konstytucji umowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową. Przepis ten stanowi potwierdzenie, a zarazem skonkretyzowanie zasady przychylności wobec prawa międzynarodowego, a także kreuje konstytucyjną zasadę domniemania zgodności prawa krajowego z prawem międzynarodowym⁴. Wynika z niego jasno także podział umów na dwie kategorie: umowy „ponadustawowe” i umowy „podustawowe”⁵.

Zagadnieniem wspólnym dla różnych sposobów włączania prawa międzynarodowego do porządku krajowego jest stosowanie norm prawa międzynarodowego. O tym, czy traktat w stosunkach wewnętrznych będzie stosowany bezpośrednio czy pośrednio, nie przesądza podstawa jego mocy obowiązującej w państwie, ale charakter zawartych w nim norm. Aspekt formalny, tj. rodzaj metody wprowadzającej normy traktatowe do prawa polskiego, jest bez znaczenia zarówno dla podmiotów prawa czerpiących z traktatu uprawnienia, jak i dla państwa zobowiązanego przestrzegać wiążących norm traktatowych⁶. W polskim porządku prawnym również transformowana umowa międzynarodowa ma być stosowana bezpośrednio. Art. 91 ust. 1 Konstytucji wprowadza domniemanie bezpośredniego stosowania ratyfikowanych i ogłoszonych w Dzienniku Ustaw umów międzynarodowych. W tradycyjnej teorii dualistycznej transformacja wyklucza bezpośrednie stosowanie umowy; wykonanie umowy dokonuje się na mocy wydanych na jej podstawie aktów ustawodawczych⁷. To ujęcie transformacji relatywizuje jej dualistyczny wydźwięk⁸.

Stosowanie bezpośrednie obejmuje umowy określane mianem samowykonalnych (*self-executing treaties*) i polega na podejmowaniu wprost (bez pośrednictwa aktu wewnętrznego wykonawczego do umowy) na podstawie normy prawnomiędzynarodowej aktów stosowania prawa. Innymi słowy, z bezpośrednim stosowaniem traktatu mamy do czynienia, gdy umowa samodzielnie lub wspólnie z krajowym aktem prawnym tworzy podstawę orzeczenia sądowego lub decyzji administracyjnej. Samowykonalność umowy (jej norm) oznacza także, że norma traktatowa przyznaje prawa podmiotowe jednostkom

⁴ K. Skubiszewski, *Przyszła Konstytucja RP a miejsce prawa międzynarodowego w krajowym porządku prawnym*, „Państwo i Prawo” 1994, z. 3, s. 15.

⁵ M. Masternak-Kubiak, *Przestrzeganie prawa międzynarodowego w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Kraków 2003, s. 218.

⁶ R. Kwiecień, *Miejsce umów międzynarodowych...*, s. 140.

⁷ A. Wasilkowski stwierdza, że jeśli przyjmiemy tezę o transformacji umów międzynarodowych na podstawie art. 91 ust. 1 Konstytucji, to formułę o bezpośrednim stosowaniu potraktować należy jako pomyłkę ustawodawcy; *idem*, *Transformacja czy inkorporacja*, „Państwo i Prawo” 1998, z. 4, s. 86. Zob. także W. Czaplinski, *Prawo międzynarodowe a prawo wewnętrzne w projekcie Konstytucji RP (uwagi na tle artykułu A. Wyrozumskiej)*, „Państwo i Prawo” 1997, z. 2, s. 99 i n.; R. Szafarz, *Skuteczność norm prawa międzynarodowego w prawie wewnętrznym w świetle nowej Konstytucji*, „Państwo i Prawo” 1998, z. 1, s. 3 i n.

⁸ R. Kwiecień, *Miejsce umów międzynarodowych...*, s. 123–124.

lub nakłada na nie obowiązki i stanowi podstawę roszczeń jednostek, czyniących użytek z prawa przyznanego im w umowie. Zasadniczą przesłanką samowykonalności jest zdolność traktatu do wywoływania skutku w prawie wewnętrznym⁹, kryteriami zaś pozostają: jasność, precyzyjność i kompletność normy. Stwierdzenie samowykonalności normy traktatowej zachodzi na etapie stosowania prawa polegającym na wyborze podstawy prawej rozstrzygnięcia. Bezpośrednie stosowanie umów jest charakterystyczne zwłaszcza dla stosunków istniejących między władzą publiczną a podmiotami prywatnymi, choć nie wyłącznie. Warto dodać, że bezpośrednie stosowanie postanowień umowy międzynarodowej nie wyklucza istnienia w tej kwestii regulacji ustawowej. Umowy zawierające postanowienia samowykonalne nie zabraniają ich rozwijania lub powtarzania w ustawodawstwie krajowym. Ustawy mogą konkretyzować gwarancje międzynarodowe lub je poszerzać. W takim wypadku zastosowanie znajduje przede wszystkim prawo krajowe, co nie pozbawia normy międzynarodowej charakteru samowykonalnego¹⁰. Norma prawa międzynarodowego stanowi w takim przypadku wzorzec kontroli zgodności ustawy z ratyfikowaną umową międzynarodową.

Nie wszystkie umowy ratyfikowane mogą być stosowane w prawie wewnętrznym bez potrzeby wydania aktów implementacyjnych. Nie wszystkie bowiem cechuje ta sama precyzja, przejrzystość i bezwarunkowość. Są to tzw. *executory treaties*¹¹. Stosowanie umowy w takim przypadku ma charakter pośredni (niesamoistny) i odbywa się przez przyjęte na podstawie umowy akty prawa państwowego. W polskim porządku prawnym aktami tymi są wyłącznie ustawy (art. 91 ust. 2 *in fine*).

Trzeci rodzaj stosowania umów międzynarodowych obejmuje sytuacje, w których norma międzynarodowoprawną stosowaną jest w celu interpretacji normy prawa krajowego, w tym również przyjętego dla implementacji normy międzynarodowej. Chodzi tu o wyjaśnienie wątpliwości pojawiających się na tle stosowania normy krajowej czy o przyjęcie określonego standardu. Jest to również stosowanie pośrednie.

Z oczywistych względów Profesor Tadeusz Bigo nie wymienia obok umów międzynarodowych innych, niezwykle dzisiaj istotnych źródeł prawa administracyjnego, a mianowicie prawa Unii Europejskiej. Konstytucja nie posługuje się terminami „Unia Europejska”, „prawo unijne”, „prawo UE”. Odwołanie w Konstytucji do organizacji międzynarodowej, prawa międzynarodowego, umowy międzynarodowej czy prawa stanowionego przez organizację międzynarodową znajduje zastosowanie także do Unii Europejskiej, prawa unijnego, traktatów założycielskich Unii oraz do aktów wydawanych

⁹ M. Masternak-Kubiak, *op. cit.*, s. 233.

¹⁰ M. Woźniak, *Umowa międzynarodowa jako podstawa prawna decyzji administracyjnej*, „Przegląd Sądowy” 2004, nr 7–8, s. 168. Zob. także monografia tej autorki: *eadem*, *Miejsce i stosowanie umów międzynarodowych w polskim prawie administracyjnym*, Toruń 2005.

¹¹ M. Masternak-Kubiak, *op. cit.*, s. 233.

przez instytucje Unii. Prawo UE wykazuje jednakże właściwości autonomizujące wobec prawa międzynarodowego publicznego, a jego zakres i intensywność oddziaływania na prawo polskie są znacznie większe niż prawa międzynarodowego (poza prawem unijnym). Proces oddziaływania prawa UE (prawa administracyjnego Unii Europejskiej¹²) na prawo krajowe państw członkowskich określane jest mianem europeizacji prawa (w tym przypadku prawa administracyjnego). To zjawisko jest intensywnie dyskutowane w literaturze, wzajemne oddziaływanie porządków prawnych (unijnego i krajowych) jest przedmiotem wielu uogólniających i szczegółowych analiz¹³.

Jan Boć zaproponował pojęcie międzynarodowego prawa administracyjnego¹⁴, które wszechstronnie ujmuje zjawisko determinacji administracji publicznej kształtem i treścią ponadpaństwowych norm prawnych. W podręczniku *Prawo administracyjne* czytamy, że „[...] międzynarodowym prawem administracyjnym jest taki fragment porządku prawnego, o tym samym przedmiocie regulacji z zakresu prawa administracyjnego, który obowiązuje jednocześnie wszystkie właściwe podmioty w co najmniej dwóch krajach w sposób bezpośredni i trwały, i który na tych samych zasadach w obrębie jego zakresu zastosowania wywołuje odpowiedzialność i egzekucję realizowaną tak samo przez organy osobne lub wspólne”¹⁵. Zdaniem J. Bocia możliwość wyodrębnienia norm międzynarodowego prawa administracyjnego powstaje w sytuacji „[...] uczestniczenia w takich organizacjach międzypaństwowych, w których konstytutywnym elementem funkcjonowania jest respektowanie przez wszystkich jej członków tych samych norm prawa administracyjnego, które właśnie z powodu przyjęcia ich i wykonywania przez różne dotąd państwa można nazwać międzynarodowym prawem administracyjnym”¹⁶. W tendencji do zbliżania prawa administracyjnego w aspekcie merytorycznym mieści się także zawieranie odpowiednich umów międzynarodowych, sposobu działania o tradycyjnym charakterze. Na mocy art. 87 i art. 91 ust. 1 i 2 Konstytucji ratyfikowane umowy międzynarodowe stają się częścią krajowego porządku prawnego, a normy umowne poszerzają regulacje prawa wewnętrznego w sposób bezpośredni lub zastępują prawo wewnętrzne w razie ewentualnej sprzeczności z prawem wewnętrznym. W zakresie międzynarodowego prawa administracyjnego mieszczą się także normy prawne

---

¹² Określanego też w literaturze jako europejskie prawo administracyjne. Zob. R. Grzeszczak, A. Szczerba-Zawada (red.), *Prawo administracyjne Unii Europejskiej*, Warszawa 2016 z udziałem pracowników Instytutu Nauk Administracyjnych WPAE: prof. Lidii Klat-Werteleckiej, prof. Jerzego Supernata, dr. Łukasza Prusa i dr. Barbary Kowalczyk.

¹³ Należy tu w szczególności wskazać tom 3 *Systemu prawa administracyjnego* pt. *Europeizacja prawa administracyjnego* (Warszawa 2014), pod red. nauk. R. Hausera, Z. Niewiadomskiego i A. Wróbla.

¹⁴ Pojęcie to jest rozmaicie rozumiane w doktrynie prawa, zob. M. Zieliński, *O pojęciu międzynarodowego prawa administracyjnego*, „Państwo i Prawo” 2008, z. 9, s. 16 i n.

¹⁵ J. Boć, *Prawo administracyjne*, [w:] J. Boć (red.), *Prawo administracyjne*, Kolonia Limited, Wrocław 2010, s. 52.

¹⁶ *Ibidem*.

ustanowione przez organizację międzynarodową lub organ międzynarodowy, na rzecz których Rzeczpospolita Polska przekazała na podstawie umowy międzynarodowej kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach (art. 90 ust. 1 Konstytucji). Prawo stanowione przez tę organizację lub organ staje się na zasadzie monistycznej częścią krajowego porządku prawnego, jest stosowane bezpośrednio, mając pierwszeństwo w przypadku kolizji z ustawami (art. 91 ust. 3 Konstytucji). Znacznie intensywniej niż tradycyjne prawo międzynarodowe publiczne ingeruje w porządek prawny państwa.

W obszarze międzynarodowego prawa administracyjnego mogą istnieć także umowy zawierane przez organy administracji publicznej: rządowej i samorządowej (np. dotyczące współpracy przygranicznej). Określane są one mianem międzynarodowych umów administracyjnych i dotyczą zadań bezpośrednio wykonywanych przez wewnętrzne organy administracyjne państw, które zawarły umowę. Normy umów administracyjnych stanowią podstawę działania organów różnych szczebli w obrębie kompetencji ustalonych prawem wewnętrznym¹⁷. Prawo krajowe podlega weryfikacji przez pryzmat umów nieratyfikowanych, które w obszarze prawa administracyjnego należy kwalifikować do prawa administracyjnego wewnętrznego.

Możliwość wyodrębnienia fragmentu porządku krajowego państwa o międzynarodowym rodowodzie (czyli wszelkich norm „genetycznie” niezwiązanych z prawodawcą krajowym) rodzi się w sytuacji, gdy to, co określano tradycyjnie jako tzw. sytuację z elementem międzynarodowym, z wyjątku przekształca się w codzienność. Prawo międzynarodowe i prawo krajowe regulują obecnie w coraz szerszym zakresie te same dziedziny życia społecznego. Międzynarodowe prawo administracyjne coraz szerzej i głębiej wnika w materie zastrzeżone dotychczas do wyłącznej kompetencji państw i coraz bardziej kurczy się obszar niestosowania tego prawa w państwach. Wynika to ze wspólnych obszarów regulacji i pozycji norm tego prawa w ustalonej konstytucyjnie hierarchii źródeł prawa administracyjnego. Umowy międzynarodowe i akty prawa Unii Europejskiej współtworzą porządek prawny regulowany normami prawa administracyjnego, określając zadania organów administracji publicznej, prawa i obowiązki jednostek, stanowiąc bezpośrednie podstawy działalności administracyjnej. Pod względem przedmiotowym międzynarodowe prawo administracyjne reguluje szeroki zakres działalności organów administracji publicznej, wkracza w wiele dziedzin poddanych regulacji administracyjnoprawnej. Szczególnie podatne na wpływ norm zewnątrzpaństwowych są dziedziny materialnego prawa administracyjnego, regulujące przedmiot o transgranicznym charakterze, ze swej natury wykraczające problematyką poza granice jednego państwa

---

¹⁷ K. Nowacki, *Umowy międzynarodowe jako źródła prawa administracyjnego*, [w:] J. Boć (red.), *Prawo administracyjne*, Kolonia Limited, Wrocław 2010, s. 71–72.

i wymagające podejmowania przez państwa działań wspólnych, także w drodze przekazania kompetencji do regulowania tych zagadnień organizacji międzynarodowej.

Bibliografia

- Bigo T., *Prawo administracyjne. Część I. Instytucje ogólne. Opracowane przez Dr. Władysława Kawkę, Adiunkta U.Wr. na podstawie wykładów uniwersyteckich prof. dr. T. Bigo*, Wrocław 1948.
- Boć J., *Prawo administracyjne*, [w:] J. Boć (red.), *Prawo administracyjne*, Kolonia Limited, Wrocław 2010.
- Czapliński W., *Prawo międzynarodowe a prawo wewnętrzne w projekcie Konstytucji RP (uwagi na tle artykułu A. Wyrozumskiej)*, „Państwo i Prawo” 1997, z. 2.
- Grzeszczak R., Szczerba-Zawada A. (red.), *Prawo administracyjne Unii Europejskiej*, Warszawa 2016.
- Hauser R., Niewiadomski Z., Wróbel A., *Europeizacja prawa administracyjnego. System prawa administracyjnego*. T. 3, Warszawa 2014.
- Kwiecień R., *Miejsce umów międzynarodowych w porządku prawnym państwa polskiego*, Warszawa 2000.
- Kwiecień R., *Transformacja umów międzynarodowych jako forma stanowienia prawa w państwie (z uwzględnieniem praktyki polskiej)*, „Państwo i Prawo” 1997, z. 4.
- Masternak-Kubiak M., *Przestrzeganie prawa międzynarodowego w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Kraków 2003.
- Nowacki K., *Umowy międzynarodowe jako źródła prawa administracyjnego*, [w:] J. Boć (red.), *Prawo administracyjne*, Kolonia Limited, Wrocław 2010.
- Skubiszewski K., *Przyszła Konstytucja RP a miejsce prawa międzynarodowego w krajowym porządku prawnym*, „Państwo i Prawo” 1994, z. 3.
- Szafarz R., *Skuteczność norm prawa międzynarodowego w prawie wewnętrznym w świetle nowej Konstytucji*, „Państwo i Prawo” 1998, z. 1.
- Wasilkowski A., *Transformacja czy inkorporacja?*, „Państwo i Prawo” 1998, z. 4.
- Woźniak M., *Miejsce i stosowanie umów międzynarodowych w polskim prawie administracyjnym*, Toruń 2005.
- Woźniak M., *Umowa międzynarodowa jako podstawa prawna decyzji administracyjnej*, „Przeegląd Sądowy” 2004, nr 7–8.
- Zieliński M., *O pojęciu międzynarodowego prawa administracyjnego*, „Państwo i Prawo” 2008, z. 9.

* * *

Streszczenie: Opracowanie dotyczy stosunku prawa międzynarodowego publicznego do prawa krajowego oraz zasad stosowania umów międzynarodowych przez krajowe organy administracji publicznej. Oprócz omówienia miejsca umów międzynarodowych w katalogu źródeł prawa administracyjnego, artykuł przedstawia także pojęcie międzynarodowego prawa administracyjnego.

Słowa kluczowe: źródła prawa, umowa międzynarodowa, międzynarodowe prawo administracyjne.

